

I
21-02-015

Hoppet om en framtid

Professor Eiliv Skard, Oslo, avled den 30 september. Han skulle den 19 oktober ha fyllt 80 år.

Eiliv Skard, välkänd för många av denna tidnings läsare, hörde till de framstående nordiska intellektuella som i mitten av 1930-talet inspirerades av Oxfordgrupprörelsen till ett personligt ansvarstagande, en aktiv insats i motståndsrörelsen under ockupationen och efter kriget i världs-rörelsen för andlig och moralisk upprustning.

□ Eiliv Skard var en lärd man, i gammal fin mening. Han utstrålade den numera sällsynta förening av bokligt vetande, mognad livserfarenhet och människointresse som ligger i det gammaldags ordet visdom.

Som student och akademisk lärare fördjupade han sig till en början i de klassiska språken latin och grekiska. Men han stannade inte vid den filologiska tolkningen av "döda" språk. Han vidgade sitt arbetsområde som forskare och föreläsare till idéhistoria med tonvikt på antiken. Från den professur i klassisk filologi, som han tillträdde 1934, övergick han 1947 till en professur i "antikk ändshistorie" vid universitetet i Oslo.

Mellan de nämnda årtalen hade Eiliv Skard modigt och helhjärtat satsat sig själv i den ideologiska kampen för Norges, Nordens och världens andliga och moraliska frihet gentemot det nazistiska och stalinistiska hotet och överväldat på 30-talet och under ockupationen.

Försynens ingripande

Det var i november 1934 som Frank Buchman och Oxfordgruppen först kom till Norge. Detta besök betecknades av den norske biskopen Berggrav som "ett försynens ingripande som hjälpte till att överbrygga klyftan mellan folket och religionen och att göra den levande varje dag. Vad vi kämpat mot har inte bara varit en väpnad fiende. Vi har kämpat mot en gudlös materialism."

Eiliv Skard var en av de många intellektuella i Norden och Västeuropa

som genom mötet med Oxfordgruppen upplevt det oansvariga i att bara vara åskådare i andemakternas kamp. Han deltog som frivillig i striderna i Gudbrandsdalen mot Hitlers ockupationstrupper i april 1940. I konfrontationen mellan Quisling-regimen och Oslo universitet blev han på hösten 1943 arresterad och satt sedan i fängelse och koncentrationsläger fram till befrielsen i maj 1945.

Leif Hovelsen har i sin bok "All verden venter" berättat om vad Eiliv Skard betydde för honom och många andra medfångar i koncentrationslägret Grini och senare som lärare vid universitetet i Oslo och i gemenskapen inom världs-rörelsen för moralisk upprustning.

Ett sista samtal

□ Mitt sista samtal med Eiliv Skard, på hösten förra året, var avsett som en intervju för denna tidning. Men de många timmarnas frågande och lyssnande kom att röra sig över så stora områden att vi kom överens om att träffas igen för att koncentrera innehållet inom tillgängligt utrymme. Det skulle ha blivit denna höst, men nu är det för sent, och jag kan bara från mina anteckningar ta fram några få tankegångar som jag tror att Eiliv själv skulle ha funnit väsentliga.

Hans främsta intresse var historia, men i ett djupare perspektiv än det han själv hade mött under sin skoltid: "historien om krigare som huggit huvudet av varandra".

Det är svårt att hitta en svensk motsvarighet till det norska ordet och ämnet "ändshistorie". Det svenska "idéhistoria" har blivit mera filosofiskt och politiskt avgränsat än det norska "ändshistorie" som är mera öppet också för litteratur, konst och religiösa kulturinflytanden.

Nyckelordet i Eiliv Skards historiensyn var "renässans", pånyttfödelse.

— Den grekiska och den romerska kulturen förvaldade ett rikt arv men den saknade ett perspektiv mot framtiden. Framför sig såg den bara ett hopplöst upprepande av det gamla. Detta gäller också om Indien och Ki-

na. Det var kristendomen, med sina rötter i den judiska tron på ett mål för historien, som gav mänskligheten hoppet om något nytt. Det är inte att undra på att denna förväntans religion besegrade världen.

— Marx tog också arv från judendomen och kristendomen med sin avidealiserade utopi om ett kommunistiskt tusenårsrike. Men man uppnår ingen renässans genom att avrätta kapitalister. Renässans måste alltid betyda den enskilda människans förnyelse. En renässans av ett helt samhälle måste bygga på en renässans hos individer.

— En helt materialistisk-marxistisk människosyn har nu fått fäste i radikala kretsar. Jag tror inte vi kan ana hur mycket av vår kultur som skulle visna bort i det ögonblick vi definitivt överger synen på människan som en evighetsvarelse. Då är vi utlämnade till tron att människolivet inte betyder något bland nebulosorna och miljonerna ljusår i universum.

— Jag kan inte förstå hur en människa bara kan blåsa bort problemet med döden och evigheten. Jag minns från de år då jag inte trodde på Gud att jag inte lade mig någon kväll utan att tänka på mig själv begravd sex fot under jord. Det var för mig en alldes lidlig tanke.

Brännande spörsmål

— Jag tror inte heller vi kan föreställa oss hur det skulle bli för de nästa två, tre generationerna om de verkligen finge inplantat en absolut negativ inställning till dödsproblemet. Men det finns många bekräftelser på att döden faktiskt är ett brännande spörsmål i den unga generationen.

— Det är naturligtvis svårt att analysera situationen i dag där så många faktorer är skiftande och flimrande. Klart är att man mycket lättare kan göra statistik över ungdomens omoral än över dess längtan efter ideal. Men en sak som jag tror man kan konstatera är att det under den senaste tiden kommit fram en "nostalgi" som bl.a. tar sig uttryck i att unga människor söker sig från städerna ut på landet, närmare naturen.

— "Ändshistorien" som jag uppfattar den är närmast ett slags "klimatologi" i historien. Olika tidsperioder präglas av ett visst andligt klimat, av idékomplex som går igen överallt. Barocken exempelvis tränger in på alla områden. Den sista bölja man skulle kunna urskilja är kanske den moderna vetenskapen.

— Här står kristendomen inför problemet att vi ännu inte har någon kristendomsundervisning som verkligen kan popularisera det som naturvetenskapen i dag vet. Vi kan inte längre komma förbi att det bakom människan och universum måste finnas en skapelseakt.

— Den renässans i Europa som leder över från medeltiden till nyare tiden var nog mera kristen än vi tänkt oss, och sedan har Europa haft en rad renässanser som Asien — Ryssland inbegripet — och Afrika inte haft.

Verklig världshistoria

— Men om historiens Gud skulle ge oss ytterligare 3000 eller kanske 4000 år skulle Europa, Asien, Afrika och den övriga världen för första gången kunna skapa något tillsammans som skulle vara en verklig världshistoria.

— Då skulle den västerländska kristendomen också påverkas, inte minst från Afrika som har så mycket kvar av den barnsliga omedelbarhet som är guld värd och som vi så väl behöver i Västerlandet.

Intervjuare: Nils Gösta Ekman

Professorn blev livsförvandlare

□ I sin bok "All verden venter" (Oslo 1958) berättar Leif Hovelsen om sitt första möte med Eiliv Skard i det norska koncentrationslägret Grini. Här återges ett avsnitt i översättning från norskan.

"Samma höst jag blev tagen till Grini gjorde tyskarna och NS-polisen en rassa vid Oslo universitet och arresterade en mängd studenter och professorer. En stor del av dem kom till Grini. Bland dem var en professor som föreläste i historia, ett ämne som jag själv hade tänkt studera. Jag bestämde mig för att lära känna honom.

Jag mötte en spensligt byggd man av medellängd. På mig verkade han närmast sträng och otillgänglig, men jag uppdagade snart ett varmt hjärte-lag och ett uppfriskande pojkaktigt humör. Vi blev vänner.

Söndagen var den enda dag i veckan när det var tillåtet att fritt gå omkring i lägret, och då brukade han och jag spatsera längs det elektriska staketet. I oförglömliga samtal gav han liv och sammanhang i de brottstycken av historien som jag hade lärt i gymnasiet.

Men professorn var, märkte jag, inte bara upptagen av vad som levde i mina tankar. Han ville också veta vad som levde i mitt hjärta. Han var intresserad av mig som människa.

En dag började han berätta för mig om sig själv. Några år före kriget ha-

de han mött en grupp revolutionärer som hade gett hans liv en ny inriktning.

Han hade blivit inbjuden till ett större möte, och där stod han, halvt gömd bakom en pelare, och lyssnade till talarna och iakttog dem. De talade om de fyra absoluta moralnormerna: absolut ärlighet, renhet, osjälviskhet och kärlek, en måttstock som både han och envar kunde använda på sitt liv.

De talade om förvandling i människor och nationer. Det börjar med en själv. System har kommit till korta och kommer alltid att göra det så länge grundvalen, människonaturen, förblir oförvandlad.

Medan han stod och hörde på dem som talade kände han hur ensam han var trots all sin lärdom. Dessa män och kvinnor hade tydligen funnit något som han själv längtat efter. Han kunde läsa det i deras ansikten. Det var en inre frihet som strålade ut från dem. Och innerst inne visste han att vad dessa män och kvinnor stod för var det största han någonsin mött.

Då han berättade om det nya liv han hade börjat tillsammans med dessa människor frågade jag honom: 'Det var något du kallade den stilla stunden — vad är det?' — 'Att lyssna till Gud för att ta emot hans ledning', svarade han. 'Att be så som många av oss gör det — det blir ofta bara en monolog. Det är som ett telefonsamtal där du lägger på luren när du har sagt vad du har att säga.' Det hade varit en helt ny tanke för honom att Gud också kunde ha något att säga — något om liv och arbete som borde bli anorlunda.

'Ja, men lyssna, hur gör du det?' frågade jag. 'Det är ett experiment du måste göra själv', svarade han. 'Hur som helst och när som helst kan du sitta och lyssna till den röst som talar i ditt inre. Och så', fogade han till med en glimt i ögonvrån, 'skriv ner de tankar som kommer till dig. Det kan nog hända att du blir förvånad. Men om de tankar du får stämmer med de fyra absoluta normerna kan du vara tämligen säker på att de kommer från Gud.' ■

JULBÖCKER

Åbacka av Gunda Sjögren 33: — Byn som försvann vid Umeälvens reglering på 1950-talet. Här växte Gunda upp. Med arvet från Åbacka drog hon ut i världen och skildrar på ett levande sätt vad hon fann.

Röd rönn plötsligt och Vattenbärrska. Dikter av Gerd Jonzon. Paketpris 20: —

Glada familjer av Bradburne-Voller. Endast 3: 75
Alla barns favorit med herr Ha-man och herr Ge-man.

Annie, som blev en legend, av Clara Jæger 10: —. OBS priset!
Outtröttligt besökte Annie arbetarfamiljer — ofta till fots för att spara in busspengar — och gick in för att skapa familjer, som kunde bli en uppbyggande kraft för landet.

Rich World, Poor World av Geoffrey Lean 52: —

Tar upp aktuella frågor som: Vad händer när oljan tar slut? Varför är fattiga folk världens bästa hopp? Kommer föroreningar att ändra klimatet?

IDÉ och KULTUR

Sveavägen 34 · 111 34 STOCKHOLM · Postgiro 70 98 70 - 0